לאָנדאָן

(אדעסער בערזע).

I.

מנחם־מענדעל פון אדעס צו זיין ווייב שיינה־שיינדעל אין כתריליעווקע.

לזוגתי היקרה הצנועה החכמה מרת שיינה־שיינדעל שתחי'.

ר א ש י ת באתי להודיעך, אז איך בין ברוך השם בקו החיים והשלום. השם יתברך זאָל העלפען, מע זאָל תמיד הערכען איינס פונ'ם אנדערען נאָר גוטס מיט בשורות טובות, ישועות ונחמות — אָמן.

ו ה ש נ י ת זיי וויסען, אז איך בין גאָר ניט אימשטאנד דיר צו בעשרייבען די שטאָדט אדעס, ווי גרויס און שען זי איז, און די מענשען די היגע מיט זייערע גוטע כאראקטערען, און די גאָל־דענע געשעפטען, וואָס מע קאָן דאָ מאכען. שטעל דיר פאָר, איך געה מיר ארוים מיט'ן שטעקעל אין ג ר ע צ ק אריין, אזוי הייסט דאָ אין אדעס די גאס, וואו אידען האנדלען, האָב איך צוואנציג טויזענד געשעפטלעך: וויל איך ווייץ — איז ווייץ, קלייען — איז קלייען, וואָל — איז וואָל, מעהל, זאַלץ, פעדערען, ראָזינקעס, זעק, הערינג — הכלל, וואָס א מויל קאָן אויסרעדען געפינסט דו דאָ אין דעם אדעס. איך האָב לכתחילה אפילו אָנגעשמעקט א צוויי־דריי גוטע געשעפטלעך, נאָר עס איז מיר אלץ ניט געווען צום הארצען. האָב איך מיך אזוי לאנג ארומגעדרעהט אין ג ר ע צ ק, ביז איך האָב מיך פאָרט צוגעשלאָגען צו עפּים רעכטס, היינו: איך האנדעל מיט „לאָנדאָן" און פערדיען דערביי גאָר נישקשה'דיג! מע חאפּט

אַ מאָל אַ כּף־הא׳ער, אַ מאָל אַ פּופּצינגער, און אַ מאָל, אַז עס גערעט, אַ הונדערטער אויך. הכּלל, דאָס „לאָנדאָן" איז אַזאַ מסחר, וואָס מע קאָן דערבײַ גליקליך ווערען אין איין טאָג. אָט איז ניט לאַנג אַרויסגעקומען אַהער איינער, עפּיס אַ שמש, און האָט געכאַפּט אין איין שמע־ישׂראל דרײַסיג טויזענד, און האָרכט זיי היינט אַלעמען מיט׳ן קאָטער. איך זאָג דיר, זוגתי היקרה, ממש עס וואַלגערט זיך דאָ גאָלד אין די גאַסען: איך האָב, ברוך השם, קיין חרטה ניט, וואָס איך בין אַראָפּגעפאָהרען אַהער קיין אַדעס. וועסט דו דאָך פרעגען: ווי קום איך קיין אַדעס, אַז געפאָהרען בין איך גאָר קיין קעשענעוו? אַפנים, אַז ס׳איז מיר בעשערט פון גאָט, איך זאָל פערדיענען גראָבע עטליכע קערבלעך! אָט וועסט דו הערען, ווי אַזוי דער אויבערשטער פיהרט מיט אַ מענשען.

אַז איך בין געקומען קיין קעשענעוו צום פעטער מנשה אָפּנעמען דאָס נדן, פרעגט ער מיך: וואָס בעדאַרף איך דאָס נדן? זאָג איך: מסתמא דאַרף איך; איך זאָל ניט דאַרפען, וואָלט איך ניט קומען. זאָגט ער, אַז קיין מזומן געלד האָט ער איצט ניט, ער קאָן מיר, זאָגט ער, געבען איין אָנווייזונג צו בראָצקי׳ן קיין יעהופּעץ. זאָג איך: לאָז זיין קיין יעהופּעץ, אַבי געלד. זאָגט ער: ער ווייסט ניט, צי אין יעהופּעץ איז איצטער דאָ געלד. ער קאָן מיר געבען, זאָגט ער, איין אָנווייזונג צו באַכראַכ׳ען קיין וואַרשאָ. זאָג איך: לאָז זיין קיין וואַרשאָ, אַבי געלד. זאָגט ער: וואָס טויג דיר וואַרשאָ? וואַרשאָ איז ווייט. אויב איך וויל, קאָן ער מיר געבען, זאָגט ער, איין אָנווייזונג צו באַרבאַש׳ען קיין אַדעס. זאָג איך: לאָז זיין אַדעס, אַבי געלד. זאָגט ער מיר נאָך אַ מאָל: אויף וואָס דאַרפסט דו אַזוי געלד? זאָג איך איהם: מסתמא דאַרף איך; איך זאָל ניט דאַרפען, וואָלט איך ניט קומען. בקיצור, ער דרעהט זיך אַהין־אַהער, עס האָט איהם אָבער געהאָלפען, ווי אַ טויטען באַנקעס; איך, אַז איך זאָג געלד. איז געלד! געהט ער און נעמט אַרויס צוויי וועכסעלעך צו ת״ק קערבלעך אויף סך־הכּל פינף חדשים, און אויף ש״ן קערבלעך גיט ער מיר איין אָנווייזונג צו

באַרבאַש׳ען קיין אַדעס, און דאָס איבעריגע גיט ער מיר מזומן, — וועט מיר זיין, זאָגט ער, צו־שטייער אויף דער הוצאה. און מחמת איך האָב קיין צייט ניט, מאַך איך דאָס בקיצור. אם ירצה השם, אינ׳ם אַנדערע בריעף וועל איך דיר אַרויסשרייבען אַלסדינג באַריכות. זיי געזונד און לאָז גריסען שווער און שוויגער און די קינדערלעך זאָלען לעבען, איטליכען בעזונדער גאָר פריינדליך.

ממני בעלך מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל.

ע י ק ר ש כ ח ת י. אַז איך בין געקומען מיט דער אָנווייזונג צו באַרבאַש׳ען, זאָגט מען מיר, אַז די אָנווייזונג איז גאָרניט קיין אָנווייזונג. וואָס דען איז דאָס? ס׳איז אַ סוכּה־שער! לאָז פריהער אָנקומען, זאָגען זיי, פון אייער פעטער מנשה דער וואַגאָן ווייץ, און לאָז מען אָקאָרשט די ווייץ פערקויפען, וועט מען אייך דעמאָלט געבען געלד. אַ שענע מעשה, נאָר אַ קורצע! האָב איך באַלד אַוועקגעשריבען קיין קעשענעוו איין אָטקריטקע, און האָב איהם געשריבען, אַז טאָמער שיקט ער ניט אַרויס תיכף ומיד די ווייץ, וועל איך איהם קלאָפּען אַ דעפּעש. בקיצור, אַ שרייב אַהער, אַ שרייב אַהין — איך בין אַרומגעגאַנגען אין איינע יסורים. און ערשט נעכטען איז מיר אָנגעקומען פון קעשענעוו אַ מזומנ׳ער הונדערטער און אויף רי״ש קערבלעך אַ וועכסעלע. אַצינד פערשטעהסט דו שוין, פאַר וואָס איך האָב דיר די גאַנצע צייט ניט געשריבען? איך האָב גערעכענט, אַז די שי״ן קערבלעך זענען לעזאזל. דערפון זעהט מען אַרויס, אַז אַ מענש טאָר ניט איבערטראַכטען אויפ׳ן ערגסטען. ס׳איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט, וואָס פיהרט אויס. איך האָב דאָס גאַנצע ביסעל מזומנ׳ס אַריינגעבראַכט אין „לאָנדאָן" אַריין, איינגעהאַנדעלט אַ רעמעל סחורה, „האָסלעך" און „בעסלעך", און דאַנקען השם יתברך — מע זאָגט, אַז ס׳איז שוין דאָ ריוח!

ה נ " ל.

II.

שיינה־שיינדעל פון כתריליעווקע צו איהר מאַן מנחם־מענדעל אין אדעס.

לכבוד בעלי היקר הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר"ר מנחם־מענדעל נ"י.

ע ר ש ט ע נ ס קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע גאָט צו דאנקען אין בעסטען געזונד, געב גאָט דאָס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער.

צ ו ו י י ט ע נ ס שרייב איך דיר, אז עס האָט זיך מיר ווידער אָנגערופען די אַמאָלעדיגע ספּאַזמע, אויף דיין פעטער מנשה געזאָגט געוואָרען, וואָס האָט דיר געמאַכט אזא שנעם מחק פון די פופ־צעהנהונדערט קרעפּלעך נדן, אזא יאָהר, אזא מזל! ווי זאָגט די מאַמע מיינע זאָל לעבען: „געשיקט דורך דער קאַץ שלח־מנות“... וועכסעלעך וואָלט איך ביי איהם נעמען! קרענק וואָלט איך ביי איהם נעמען! קדחת אויף פינף חדשים! הערסט דו, הלוואי איך זאָל ליגען זאָגען, נאָר כ׳האָב מורא, דו וועסט די איבעריגע קערב־לעך נישט אָנקוקען, ווי דו קוקסט ניט אָן די אויהערען דיינע, וואָס דו האָסט זיי פערטראָגען אזש אהין קיין אדעס. דיין גליק, וואָס די מאַמע ווייסט ניט פון קיין וועכסעלעך; עס וואָלט זיך געטהאָן חושך! און דאָס, מענדעל, וואָס דו שרייבסט, אז דו פערדיענסט ראַנקען גאָט, געלד, איז ביי אונז אלעמען אוודאי זעהר אָנגעלעגט. נאָר וואָס דען? האָב דיר אכציג שווארצע יאָהר, מיינע שונאים, אז דו שרייבסט שוין יאָ, שרייב זשע ווי א מענש! פאַר וואָס זאָלסט דו ניט ארויסשרייבען אקוראַט, וואָס איז דאָס פאַר א מין סחורה אָט דאָס, וואָס דו האַנדעלסט מיט דעם? ווי טייער לייזט מען דאָס איין אַרשין? צי אפשר פערקויפט זיך עס אויף דער

וואָג? פרעג מיך בחרם וואָס דאָס איז, און מיט וואָס מע עסט דאָס! היינט פערשטעה איך ניט, דו זאָגסט, אז אָט האָסט דו איינגעקויפט סחורה, און אָט איז שוין דאָ ריוח. וואָס איז דאָס פאַר א מין סחורה, וואָס וואַכסט ביי דיר אזוי גע׳שמעיה׳דיג? „פעטשעריצעס, זאָגט די מאַמע, בעדאַרפען אויך א רעגען!“... און אז ס׳איז דאָ ריוח, פאַר וואָס פערקויפסט דו ניט? אויף וואָס וואַרטסט דו? אויף א יקרות? און פאַר וואָס שרייבסט דו ניט, וואו דו שטעהסט איין און וואָס עסט דו? עפּיס גלייך, ווי איך וואָלט דיר זיין א פרעמדע, ניט קיין ווייב ביז הונדערט צוואַנציג יאָהר, נאָר עפּיס א פּאָליובאָווניצע, להבדיל, ווי זאָגט די מאַמע זאָל לעבען: „אז א קוה געהט אוועק אין טשערעדע, פערגעסט זי דעם זיי־געזונד“. מיר דאַכט, דו זאָלסט מיך וועלען פאָלגען, וואָלסט דו געזעהען אויסהאַנדלען זיך וואָס גיכער און קומען בעסער אהיים מיט׳ן ביסעל מזומנ׳ס, וועסט דו דיר געפינען שענערע געשעפטען, ווי אָט דאָס דאָזיגע... איך זאָל אזוי וויסען פון קדחת, ווי איך וויים ווי מע רופט עס! און זיי געזונד, ווי עס ווינשט דיר פון טיעפען הארצען

דיין באמת געטריע פרוי ש י י נ ה ־ ש י י נ ד ע ל.